

Rozhovor se zoologem a ekologem Vladimírem Bejčkem

Dne 27. září 2023 oslavil své 70. narozeniny významný český zoolog, ekolog a vysokoškolský učitel prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc. Protože čtenáři *Živy* se s jeho profesními a publikačními aktivitami seznámili dosti podrobně u příležitosti jeho 50. a 60. narozenin (2003, 5: LXIII; 2013, 5: CIX), nabízíme místo dalšího medailonu rozhovor s jubilentem.

Vraťte se na univerzitu, ať již na Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy, kde jsi studoval, tak na Českou zemědělskou univerzitu v Praze, kde až do současnosti pracuješ. Z vlastní zkušenosti vím, že jsi měl výtečné učitele.

Jak vzpomínáš na ně a na PřF UK?

Na PřF UK jsem studoval v letech 1972 až 1977. Rád na tu dobu vzpomínám. V našem ročníku na celé odborné biologii nás bylo 35 a na specializaci zoologie obratlovců nás skončilo jen pět. Většinou se splnil životní sen. Učily nás osobnosti, ke kterým jsme doposud s obdivem vzhlíželi. A nejen učily, ale byli jsme s nimi prakticky v denním kontaktu. Stali jsme se součástí skupiny vyvolených, kde jsme nebyli jen studenti, ale kolegové. Naslouchali jsme ikoně české ornitologie Waltru Černému, který byl právem považován za chodící encyklopedii. Hlubokou stopu v nás zanechali Vladimír Hanák, Ota Oliva, Petr Vlasák a řada dalších. Žili jsme v inspirující bublině. Exkurze na jižní Moravu, na Třeboňsko, Slovensko a mnoho jiných míst byly naplněny osvěžující atmosférou. V nabitém programu vždy zbyl čas i na legraci. Dodnes vzpomínám na nespočet historek, kterým se doposud nahlas směji.

1 Vladimír Bejček v areálu České zemědělské univerzity při cvičení se studenty. Foto P. Zmek

Na ČZU jsi krok za krokem postupoval v nejrůznějších významných funkcích od vedoucího katedry ekologie přes proděkana a předsedu akademického senátu celé ČZU až po děkana Fakulty životního prostředí. Koncem letošního roku v této funkci končíš. Obě funkční období byla podle mého názoru velice úspěšná. Co se povedlo (a případně co méně)?

Na tehdejší Vysokou školu zemědělskou (VŠZ) jsem z Ústavu krajinné ekologie Československé akademie věd přešel v r. 1985 v souvislosti jeho delimitace do Českých Budějovic. Šlo o Ústav aplikované ekologie a ekotechniky v Kostelci nad Černými lesy. Nepřešel jsem sám, ale s tebou, přítelem a kolegou. Bylo nám umožněno pokračovat ve výzkumných aktivitách, které se týkaly ptáků a savců. Zmíněný ústav v Kostelci navázal na Vědecký lesnický ústav, který byl pozůstatkem původní pražské Lesnické fakulty. Hned po sametové revoluci vznikla v kosteleckém pracovišti myšlenka na obnovení Lesnické fakulty na VŠZ

v Praze. Po nemalém úsilí se to nakonec podařilo. Co bylo zásadní, od počátku byla tato fakulta fakticky rozdělena na lesnickou a krajinářskou část. Od začátku nového milénia byla stále patrnější nekompatibilita obou částí. To vyústilo v polovině r. 2007 v rychlé a relativně bezbolestné rozdělení Lesnické fakulty na Fakultu lesnickou a dřevařskou a Fakultu životního prostředí (FŽP). Hrdě se hlásím, že jsem byl jednou z hlavních osob, která celý proces připravovala. V té době jsem byl vedoucím katedry ekologie a předsedou akademického senátu univerzity. Prvním plnohodnotným děkanem FŽP se stal dnešní rektor ČZU prof. Petr Sklenička, za jehož působení jsem zastával pozici prvního proděkana a proděkana pro vědecko-výzkumnou činnost. V prosinci 2015 jsem se stal děkanem a tím jsem dosud. Pokud se ohlédnou, s radostí mohu konstatovat, že FŽP je od doby rozdělení po všech stránkách kvalitnější a kvalitnější. Podařilo se zajistit vhodné zázemí pro studenty i vědecké aktivity. Právě jsme dokončili další budovu, kterou s jen mírnou nadsázkou označujeme jako stavbu 22. století. Dáváme si velké cíle a daří se nám je plnit. Dnes je FŽP na čele pelotonu fakult ČZU a získali jsme respekt všech podobně nastavených institucí. Z toho mám velkou radost. Trochu neskromně hledám slabiny. Jistě i ty existují, ale vesměs jsou způsobeny vnějším nastavením pravidel. Jedním je metodika přidělování rozpočtových prostředků, kdy jsme nuceni přijímat více studentů, než bychom chtěli. Ne všichni uchazeči jsou pak kvalitní.

Málo se ví o tom, že působíš i jako soudní znalec v oboru ochrany přírody, vypracováváš znalecké posudky a hodnocení pro Naturu 2000.

V čem spočívají a jak se vypořádáváš s touto náročnou činností?

Fakulta životního prostředí zabezpečuje řadu studijních programů, jejichž absolventi končí v pozicích státní správy a samosprávy v oblasti ochrany přírody a životního prostředí. Kromě toho míří i do soukromé sféry realizačních firem a podniků. Je nasnadě, že je chceme na výkon jejich povolání dobře připravit. V procesu hodnocení vlivu záměrů na životní prostředí (EIA) se od vstupu ČR do Evropské unie uplatňuje tzv. naturové hodnocení, které má oporu v zákoně o ochraně přírody a krajiny. Má za úkol posoudit, zda připravované záměry nejsou v rozporu s evropskou soustavou ptačích oblastí a evropsky významných lokalit. Bez dlouhého přemýšlení jsem absolvoval dosti náročné zkoušky a stal jsem se jednou z autorizovaných osob, které takové hodnocení provádějí. Praktické zkušenosti z této práce pak uplatňuji ve výuce, kde nemusím pouze teoretizovat, ale mohu přinést bohaté zkušenosti i z praxe. Snažím se upozorňovat, že důležitá je relevantní argumentace. Přetrvávající a v určitém ohledu i šířící se praxe u podobných hodnocení bývá, že dopad záměru na předměty ochrany je neúměrně zveličován. Z obdobných pohnutek jsem se stal soudním znalcem v oboru ochrany přírody. Snažím se relevantně argumentovat v případech, kdy se někteří aktivisté snaží pod záminkou ochrany přírody

blokovat určité záměry v územích, která si takovou míru ochrany nezaslouží. Naopak v případech, kdy je území skutečně cenné, dá se realizaci záměru zabránit.

Tvým velkým koníčkem je myslivost a lov. Jak se díváš na současné přezvěření našich honiteb? A jak na situaci kolem velkých šelem a jejich šíření? Problémem jsou také invazní druhy, z nichž některé se staly už i lovnými.

Mou radostí je odjakživa pobyt v přírodě. Celý život jsem strávil prací v terénu při sběru dat. Při znovuoživení Lesnické fakulty jsem považoval za správné začít s myslivostí jako přirozenou součástí aktivít pedagoga na takové instituci. Nemyslím si, že to je v kontroverzi s mým profesním zaměřením, právě naopak. Aktivně spojit pobyt v přírodě a přispívat k redukci nezpochybnitelně přemnožené spárkaté zvěře. Svým způsobem jde o ekosystémovou službu, která má za úkol omezit negativní dopad populací zvěře na ekosystémy. Co se týče šíření velkých šelem na našem území, to považuji za úžasně. Před několika desetiletími by to jen málokdo měl za reálné. Reintrodukce rysa na Šumavě byla úspěšná. Tento druh do naší přírody neodmyslitelně patří. Velmi mě mrzí, že řada tzv. myslivců se nedokázala smířit s tím, že se bude dělit s predátorem o kořist, a začala rysy pytláčit. Při společných sezeních po lovu se snažím neustále provádět osvětu a vysvětlovat, že nečiní dobře. Bohužel informace z prostoru „univerzita hospoda“ se z některých hlav přesvědčených o správnosti svých úvah špatně dostávají. Podobně je to s vlkem. Místo abychom v situaci, kdy se vrátí predátor, který pomůže s redukcí přemnožených sudokopytníků, jákali, bije se na poplach. Je to smutné zvláště v případě myslivců, kteří jsou opět jako v případě rysa schopni zvednout pušku a střílet. Ještě rozumím, že chovatel ovcí či koz se zlobí při nálezů mrtvých těl svých chovanců, i když existují prostředky, které škody omezují.

Samostatnou kapitolou jsou invazní druhy zvěře. O těchto druzích se hodně mluví, a zcela právem. Některé již zcela zdomácněly a staly se někde dokonce dominantními. Příkladem je jelen sika v západních Čechách. Místy jeho stavy významně převyšují stavy našich domácích kopytníků. Je neobvykle přizpůsobivý a nesporně jsou s ním spojovány nemalé škody. Navíc se kříží s jelenem evropským, což může být v budoucnu velký problém. Vzhledem k tomu, že je lovecky zajímavý, a navíc disponuje vynikající zvěřinou, jsem velkým skeptikem při úvahách o jeho úplné eliminaci z naší přírody. Po celé republice rychle stoupají stavy daňčí zvěře. Místy se to týká i muflonů. Pak existuje řada invazních druhů, které se u nás šíří a způsobují značné problémy. Zmíňme psíka mývalovitého a mývala severního. Zvláště druhý jmenovaný již prakticky zaplnil celou západní část ČR a jeho areál se stále zvětšuje. Dá se bez nadsázky říci, že sežere vše, na co přijde, a je navíc schopen pátrat i v korunách stromů. A jmenujme i norka amerického, který po neuváženém vypuštění z rušených chovů zaplavil zejména okolí vodních toků a likviduje obojživelníky a raky.

2 Naháňka na divoká prasata v Lesích ČZU v Kostelci nad Černými lesy. Foto J. Červený

Na Šumavě jsi patřil po známé rozsáhlé kůrovcové kalamitě do akční skupiny prosazující biologický přístup k obnově lesů. S tím úzce souvisejí i tvé rozhlasové a televizní relace týkající se záchrany jediné životaschopné populace tetřeva hlušce právě na Šumavě.

Není to tak dlouho, kdy bylo na Šumavě, lépe řečeno kvůli Šumavě, hodně dusno. Spory kácet či nekácet se promítly do celostátní politiky. Situace se do značné míry uklidnila. Velký podíl na tom má nepochybně ředitel národního parku Šumava Pavel Hubení. Co považuji za svůj úspěch, že dosud nebyla zprovozněna turistická trasa mezi Březníkem a Modrým sloupem, i když na nás byl vyvíjen extrémní nátlak. Podle mého názoru je pro šumavskou populaci tetřeva klid v Luzenském údolí zásadní. Pokud se nepletu, tak právě probíhá další kolo snah, které by měly vést k otevření stezky. Nemyslím si, že je to rozumné.

Dlouhá léta směřoval tvůj zájem k problematice zásahů člověka do krajiny a k otázkám regenerace některých krajinných prvků v oblastech devastovaných lidskou činností zejména v Krušných horách a v Podkrušnohoří. Mám na mysli především výskyty po povrchové těžbě hnědého uhlí a snahy o ponechání alespoň některých částí přirozené sukcesí, nebo odvodňování krušnohorských rašelinišť. Co se podařilo či nepodařilo tam?

V dřívějších dobách jsem se sukcesí savců a ptáků na výsypkách po povrchové hnědohuhelné těžbě dosti zabýval. Z našich studií vyplynulo, že celoplošná lesnická rekultivace výsypek s vynaložením astronomických finančních prostředků není správná cesta. Prokázali jsme, že ponechání významné části výsypek přirozené sukcesí vede k vytvoření cenných a pestrých biotopů, které hostí vzácné a chráněné druhy živočichů. Zkoušeli jsme prosadit, aby přirozená sukcese byla uznána za relevantní alternativu jiným formám rekultivace a ve své podstatě za minimálních vložených nákladů. Naráželi na odpor rekultivačních firem i neochotu změnit zákonné

podmínky. Ale snad se blýská na lepší časy. Nedávno byla vládou ČR schválena koncepce ponechání značné části bývalého velkolomu ČSA přírodě. Území by dostala pod správu Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a vyhlásila by tu nějakou formu chráněného území. Uvidíme, začínám být mírným optimistou. Také jsem se dlouho zabýval problematikou imisně odlesněných hřebenů Krušných hor a jejich následnou regenerací. Další laborator v přírodě. Na naše výzkumy drobných zemních savců navázaly aktivity pracovníků FŽP, např. podrobné sledování populace sýce rousného. Věnovali jsme se intenzivně tetřívkoví obecnému, včetně jeho odchytu a telemetrického sledování, změnám početnosti, preferenci prostředí atd. Snahou bylo v maximální míře stabilizovat vodní režim na rašeliništích a změnit přístup k obnově lesa. Něco se podařilo, jiné ne. Krušné hory se rychle mění. Dnes již převládá názor, že jde o velice cenné pásmové pohoří, které si zaslouží ochranu. V dohledné době by tu měla být vyhlášena jedna z největších chráněných krajinných oblastí v ČR, od Tisé na východě až po Kraslice na západě.

Jak se díváš na změny klimatu, které ještě před nedávnem i někteří naši známí politici popírali?

Ač se přímo touto problematikou nezabývám, existuje řada indicií, že změny klimatu jsou neoddiskutovatelnou realitou. Mnohé druhy živočichů v Evropě rozšiřují svůj areál směrem na sever. Nejde však jen o často zmiňované bezobratlé, jako je třeba kudlanka nábožná. Ze savců jmenujme šakala obecného nebo bělozubku tmavou, před nedávnem objevenou na Chebsku, z ptáků vluhu pestrou, několik druhů racků nebo v posledních letech třeba motáka stepního. Řada stěhovavých druhů ptáků odlétá později do zimovišť a vrací se z nich dříve, někteří zcela změnili tahové cesty i oblasti zimování, např. pěnice černohlavá a husa velká. Dá se předpokládat, že se v nepříliš vzdáleném budoucnu dočkáme ještě viditelnějších změn.

Vládo, přeji ti jménem svým i redakce Živy hlavně pevné zdraví a spoustu energie do další práce na univerzitě. A končím myslivěckým: České zemědělské univerzitě, lesu a lovu zdar!